

ΓΙΩΡΓΟΣ ΙΩΑΝΝΟΥ

Η ΣΑΡΚΟΦΑΓΟΣ

ΠΕΖΟΓΡΑΦΗΜΑΤΑ

ΔΕΚΑΤΗ ΟΡΙΣΙΟΝ ΕΚΔΟΣΗ

ΑΘΗΝΑ 1988

ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΓΙΩΡΓΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ

- 1954 *Ηλιοστρόφα*, ποιήματα, Θεσσαλονίκη
1963 *Τέ χλεια δέντρα*, ποιήματα, «Κέδρος», 12η έκδοση 1999
1964 *Γιά ένα φιλότιμο*, πεζογραφήματα, «Κέδρος», 21η έκδοση 2014
1966 *Τέ δημοτικά μας τραγούδια*, 'Αθήνα
1966 *Μαγικά παραμύθια του ελληνικού λαού*, 'Αθήνα
1969 *Ευριπίδη, Ίφιγένεια ή έν Τασίρις (μετάφραση)*, «Κέδρος», 8η έκδοση 1988
1970 *Παραλοτές*, 'Αθήνα
1971 *Η Σαρκοφάγος*, πεζογραφήματα, «Κέδρος», 18η έκδοση 2017
1971-72 *Καραγκιούλης (3 τόμοι)*, 'Αθήνα
1973 *Παραμύθια του λαού μας*, 'Αθήνα
1974 *Η μόνη κληρονομιά*, διηγήματα, «Κέδρος», 19η έκδοση 2014
1978 *Τό δικό μας αίμα*, πεζογραφήματα, «Κέδρος», 17η έκδοση 2011
1980 *Σπράκωνος μούσα παιδική (μετάφραση)*, «Κέδρος», 3η έκδοση 1987
1980 *Όμόνοια 1980*, πεζογράφημα, «Κέδρος», 3η έκδοση 1987
1980 *Έπιτάφιος θρήνος*, διηγήματα, «Κέδρος», 7η έκδοση 2006
1981 *Κοιτάσματα*, πεζά κείμενα, Κέδρος, 4η έκδοση 2003
1981 *Τό αύγό τής κότας*, θεατρικό, «Κέδρος», 2η έκδοση 1988
1981 *Πολλαπλά κατήγματα*, πεζογράφημα, 'Αθήνα, 5η έκδοση 1982
1982 *Έφθβων και μή*, πεζά κείμενα, «Κέδρος», 6η έκδοση 1991
1982 *Καταπακτή*, πεζά κείμενα, «Κέδρος», 6η έκδοση 1996
1982 *Ευφλεκτή χώρα*, πεζά κείμενα, «Κέδρος», 4η έκδοση 1986
1984 *Άλεξάνδρεια 1916. Ημερολόγιο Φ. Δραγούμη*, 'Αθήνα
1984 *Η πρωτεύουσα τών προσφύγων*, πεζογραφήματα, «Κέδρος», 13η έκδοση 2016
1985 *Ό τής φύσεως έρωας*, δοκίμια, «Κέδρος», 2η έκδοση 1986
1986 *Ό Πίεος και ή Πίεα*, παιδικό, Κέδρος, 4η έκδοση 2003
1978-85 *Φυλλάδιο*, περιοδικό πνευματικής ζωής, τεύχη 8
1996 *Ό λόγος είναι ή μεγάλη ανάγκη τής φυλής*, (συνεντεύξεις 1974-1985), Κέδρος

Τό κρεβάτι

Ανεβάσαμε σέ μᾶς τό μονό αὐτό κρεβάτι, τή μέρα πού μάζεψαν ἀπ' τή γειτονιά μας τούς ἔβραϊους, κι ἀπ' τό ἴδιο κίβλας βράδου, ἄν δέν κάνω λάθος, ἄρχισα νά κοιμᾶμαι σ' αὐτό. Τό πάπλωμα, τό στρώμα, καί τά λερά σεντόνια του τά εἶχαν στό μεταξὺ ἄλλοι ἀρπάξει. Τό κρεβάτι ἦταν τό μόνο πράγμα πού εἶχε ἀπομείνει τελικά μέσα στό ἄγρια λεηλατημένο διαμέρισμα. Καί τό μόνο ἔβραϊκό πράγμα, πού ὕστερα ἀπό πολύ διάταγμό πήραμε — τό ὄρκίζομαι.

Κοιμόταν ὁ Ἴζος σ' αὐτό. Δυό τρία χρόνια μεγαλύτερός μου, μά φίλος μου. Συχνά, παίζοντας στό διαμέρισμά τους κρυφτό ἢ ἄλλα παιχνίδια, κρυβόμασταν ἀποκάτω ἢ χωνόμασταν γιά νά πάρουμε τήν μπάλα πού εἶχε κυλήσει. Κάποτε μάλιστα, πού λείπαν οἱ δικοί μου, μᾶς εἶχαν κοιμίσει ἀρχαλιά στό κρεβάτι αὐτό. Τότε πρωτοεἶδα τό νεανικό τριχωτό στεφάνι τῆς ἡβης. Εἶναι ἀλήθεια πῶς εἶχε ἀρκετούς κοριοῦς τό κρεβάτι, καί παρ' ὅλο τό κυνήγημα πού ἀργότερα τούς κάναμε δέν ἐξολοθρευτήκαν ποτέ ἐντελῶς. Ἦρθε καιρός πού δόξαξα τό θεό γι' αὐτή τή διάσωση. Κάτι εἶχε σωθεῖ ἀπ' τό αἷμα τοῦ Ἴζου καί ἐνωθεῖ ἴσως μέ τό δικό μου.

Ὁ Ἴζος, μαζί μέ τούς δικούς του πού σπάρραξαν, ἔφυγε ἕνα φριχτό πρωί ντυμένος καί σοβαρός σά γαιμπρός. Στό στήθος του σχεδόν καμάρωνε τό κίτρινο ἄστρο. Ἦμουν μαζί του μέχρι πού δρασκελίσει τό κατώφλι τῆς ἐξώπορτας. Ἐξω οὐρλιαξε ἕνα μετὰ-φωνο: «Προσοχή! προσοχή! Ὅλοι οἱ ἔβραϊοι...» Τόν ἄρπαξαν καί τόν ἔσυραν στή γραμμή. Κάποιος μέ τράβηξε δυνατά πρὸς τά μέσα καί βροντήξε σάν ὀριστικά, ὅπως στίς κηδεῖες, τήν πόρτα. Ἐνας θεός ξέρει τί μπορούσες νά πάθεις ἐκεῖνη τήν ὥρα, ἄν ἀπό λάθος κι ἐσένα σέ ἄρπαζαν ἢ σ' ἔβλεπαν ἀγκαλιασμένο μ' ἕναν ἔβραιο.

Τό κρεβάτι

Ἀμέσως μετά, ὅλη ἡ πολυκατοικία σφούγγισε τά δάκρυά της, ἀνέβηκε ἀγκομαχώνας στό δεύτερο πάτωμα καί ρίχτηκε σάν ὑπνωτισμένη στά ὑπάρχοντα τῶν ἔβραϊων. Τό πλούσιο σπιτικό τους βούλιαξε ἀπό ροῦχα καί ἔπιπλα. Οἱ γερμανοί, βέβαια, ἀπειλούσαν μέ θάνατο ὅποιον ἔπαιρνε ἢ ἄρπαξε ἔβραϊκές περιουσίες, μά κανένας σχεδόν δέ θυμῆθηκε ἐκεῖνη τή στιγμή τῆ θυροκολλημένη διαταγή. Ἐξω ἀκόμα τούς μέτραγαν, φώναζαν τά ὀνόματά τους, τούς κλοτσούσαν· μέσα τό σπιτικό τους ξεγυμνώνονταν μέ θαυμαστό πράγματι θάρρος καί ἐπιτηδειότητα. Τό ἴδιο φαντάζομαι θά συνέβαινε καί στά ἄλλα σπίτια τοῦ γκέτο μας. Δέν ἀποκλείεται μάλιστα οἱ ἔβραϊοί νά ἔβλεπαν μέσα στήν παραξάλη τους τό ἄρπαγμα τῶν ὑπαρχόντων τους. Ἴδιως ὅταν τραβιολογόντουσαν οἱ κουρτίνες — αὐτό πρέπει νά φαίνονταν ἀπ' τό δρόμο.

Ἡ συγκατάοικη πού πρῖν ἀπό λίγο ἔκαμνε τούς πῖο μεγάλους σταυρούς κι ἔπαιρνε τούς πῖο βαριούς ὄρκους — κάτι τό πολύτιμο, φαίνεται, τῆς εἶχαν ἐμπιστευθεῖ — ρίχτηκε, θυμᾶμαι, στά σεντόνια τοῦ Ἴζου, ζεστά ἀκόμα ἀπ' τό νεανικό ὕπνο του. Κατόπι στράφηκε σέ σοβαρότερα πράγματα. Ἄλλοι πῆραν νά τραβοκοποῦν τό καρυδένιο τραπέζι, ἄλλοι τίς ντουλάπες, τίς σιφονιέρες, τά κομοδίνα, τούς καθρέφτες, καί μᾶ ραγισμένη θερμάστρα ἀπό πορσελάνη διαλύθηκε στά χέρια ἑνός γέρου καί μᾶς γριᾶς, καθώς τήν ἔσερναν στό διάδρομο.

Τό πάτωμα ἦταν σκεπασμένο μέ φλούδια ἀπό πασατέμπο. Μέρης τώρα δέ μαγεύρευν οὔτε σκούπιζαν οἱ ἔβραϊοί. Περιμένον, πάντα ντυμένοι, τήν ξαφνική διαταγή, λέγοντας ἱστορίες παρηγορητικές καί παραφυλάγοντας τό δρόμο πίσω ἀπ' τά κατὰκλειστα σκεπασμένα παράθυρα. Κανένας τους δέν εἰδειχνε διάθεση νά τό σκάσει, πράγμα μᾶλλον εὐκόλο. Οἱ λίγοί πού τό τόλμησαν, σῶθηκαν σχεδόν ὅλοι. Εἶχαν ἀπειληθεῖ, βέβαια, μέ οικογενειακή ἐξόντωση κι ὁ ἕνας τους συγκρατοῦσε τόν ἄλλο. Ἐπίσης τούς ἀποκομίζον μεζαν μέ διάφορα παραμῦθια. Ὁ μεγάλος καημός τῆς μαντάμ Κοέν, μάνας τοῦ Ἴζου, ἦταν πῶς στήν Κρακοβία, ὅπου δῆθεν θά τούς πῆγαιναν, οἱ ἐκεῖ ἔβραϊοί μιλοῦσαν ἄλλη γλώσσα κι ὄχι τή

Ἡ σαρκοφάγος

διάλεκτο τῆς Καστολίας. «Μιά θά τά καταφέρουμε», ἔλεγε μέ ἀρκετό κουράγιο, «ὅπως τόν καιρό τοῦ Φερδινάνδου καί τῆς Ἰσαβέλλας». Δέν εἶχαν, βέβαια, τίποτε ἀκούσει γιά τό Ἄουσιβιτς, οὔτε γιά τούς θαλάμους ἀερῶν. Εἶναι ὁμως δυνατό νά μὴν εἶχαν καταλάβει τό βαθμό τοῦ μίσους;

Ἀνεβήκαμε στό διαμέρισμά μας κλαίγοντας. Δέν μπορούσαμε νά βλέπουμε ἄλλο τό ξεγύμνωμα τοῦ σπιτιοῦ. Δέ δεχτήκαμε οὔτε καί κάτι λίγα πού μᾶς πρόσφεραν οἱ χορτασμένοι νέοι κυρίαρχοί του. Μισογεφραμε τά παντζούρια καί παρακολουθοῦσαμε μέ φρίκη τίς ζωσμένες φάλαγγες καί περνοῦν. Δέν ἐμοιαζε καθόλου μέ ταξίδι τό ἄγριο αὐτό ξερίζωμα. Γέροι, γριές, ἄρρωστοί πού παραπατοῦσαν, ἐγγχειρισμένοι διπλωμένοι στά δυά, σέρνονταν στό τέλος τῆς κάθε φάλαγγας. Πόσο εἶναι δυνατό νά βάσταξαν ὅλοι αὐτοί οἱ ἄνθρωποι; Μᾶλλον ὁμως ὑπῆρξαν οἱ εὐτυχέστεροι, ἂν σκεφθεῖ κανεῖς τό τέλος τῶν ἄλλων. Καμιά φορά ἀκολουθοῦσαν καί φορεῖα πίσω ἀπό τίς φάλαγγες. Πάνω σ' αὐτά βρισκόνταν οἱ κατέκοιτοι, οἱ ἐτοιμοθάνατοι, οἱ ἐτοιμόγεννες καί γενικά ὅλοι οἱ βαριά ἀσθενεῖς, πού οἱ συγγενεῖς τους εἶχαν προβλέψει καί μπόρεσαν νά ἐτοιμάσουν ἕνα φορεῖο. Ἀλλiwότε, θά σέρνονταν κι αὐτοί μέ τὰ πόδια. Ἄνεμος ἄγριος σαρώνει μέσ στή μνήμη του ἐκεῖνη τήν Ἐργατιά.

Πάντως, οἱ ἔβραιοί εἶχαν μωριστεῖ ἀπ' τό προηγούμενο βράδυ τόν ἄμεσο κίνδυνο. Ἀργά τή νύχτα βούιζε ἀπό φαλμούς ἡ γειτονιά μας. Ἡ γειτονιά τους, μᾶλλον ἔπρεπε νά πῶ, μιά καί αὐτοί εἶχαν τήν πλειοψηφία. Ἄλλωστε γι' αὐτό τό λόγο εἶχε ἀνακηρυχτεῖ σέ προσωρινό γκέτο. Μέσα στή φεγγαρόφωτη νύχτα τῆς ἀνοιχτῆς ἀφουγκραζόμεσταν τή βοή. Ἀπό παντοῦ ἀνέβαιναν σπαραχτικές δεήσεις πρὸς τόν σκληρόκαρδο Γιεχωβά. Στους δρόμους ἐρημιά ἀπόλυτη καί στίς γωνιές τοῦ γκέτο μας μάτσο οἱ φροροί χωροφυλάκες. Πάνω ἀπ' τίς στέγες ἕνας κοπνός, θαρρεῖς, πλασιόταν, κάτι τό θολό.

Καί τίς προηγουμένους, βέβαια, νύχτες ἀκούγονταν σιγνά φάλμοι, μιά ἦτανε πνιγμένοι καί μακρόσυρτοι. Δέν εἶχαν αὐτόν τόν ὁμαδικό σπαραγμό, τήν πίεση αὐτή γιά ἀμνηστική βοήθεια. Ἄλλωστε,

Τό κρεβάτι

προηγουμένως ἀκούγονταν καμιά φορά καί τραγούδια, ἀκόμα καί παλαμάκια. Παντρεύονταν ἀράδα οἱ νέοι τους. Μπροστά στήν ἀπελιθό τοῦ ξερίζωμοῦ ἐνάωνταν μιά ἄρα ἀρχύτερα οἱ ἐρωτευμένοι. Ἐξέλλου εἶχε κυκλοφορήσει ἔντονα ἡ φήμη πῶς τούς παντρεύονταν ἄλλiwότε θά τούς μεταχειρίζονταν. Ἐκαμναν πῶς καί πῶς νά συγγενέψουν μαζί μας, μιά οὔτε στά τρελοκομεία δέ θά μπορούσαν νά βροῦν γαιμρούς ἢ νύφες ἑλληνες ἐκεῖνη τῇ στιγμῇ. Ἐντούτοις θυλοῦνται μερικά τέτοιοι γάμοι.

Ὅταν οἱ φάλαγγες τῆς γειτονιάς μας χάθηκαν, ξεκίνησα γιά τό σχολεῖο. Οἱ χωροφυλάκες στή γωνιά δέ μ' ἄφηναν νά περάσω. Εἶχα μαζί μου μιά παλιά ταυτότητα τῆς Νεολαίας· τούς τήν ἔδειξα καί βγήκα. Δέ θά μπορούσα νά εἶμαι ἐβραιγάκι;

Στό σχολεῖο τὰ περισσότερα παιδιά ἔφρανε λίγο πολὺ τί εἶχε γίνει. Ἰδιαίτερη συγκίνηση ὁμως δέν μπορῶ νά πῶ ὅτι ὑπῆρχε κι ἄς εἶχαμε ἔβραϊούς συμπαθητές. Τό μάθημα ἔγινε κανονικά. Στό διδάξιμα μερικά παιδιά ἔψαλαν τόν πανεβραϊκό ὕμνο, πού τόν εἶχαν σκαρώσει μέσα στό μάθημα. Ἦταν ἕνα τραγούδι κοροϊδευτικό, πού τό λέγαν πάνω σέ γνωστό, βέβαια, σκοπό, μέ σπασμένα ἑλληνικά καί σερνάμενη τῇ φωνῇ, ὅπως μιλοῦσαν οἱ Ἰσπανοέβραιοι. Θυμᾶμαι ἀκόμα τήν πρώτη στροφή του:

Ὅταν θά πάμε εἰς τό Σαλονέκα,
θά βροῦμε σπᾶνι ἀντεισιανός,
θ' ἀρχίσει πάλι τό παλιό ντουλέκα
γιά νά ζήσει τό Τζεντιός.

Τά παιδιά αὐτά ἦταν λίγα καί μᾶλλον ἀνόητα. Ὅπως ἀνοήτοι μιά ὄχι καί τόσο λίγοι ἦσαν καί οἱ μεγάλοι ἐκεῖνοι, ἔμποροι ἰδίως, πού ἀνακουφίστηκαν τότε. Ἀφήνω τούς διάφορους προδότες καί τούς ἡμιπαράφρονες θαυμαστές τῶν χιτλερικών, πού δόξα τῷ θεῷ ποτέ δέ μᾶς ἔλειψαν. Εὐτυχῶς μᾶς ξεπλένουν, θαρρῶ, κι ἀπ' αὐτό ὀρισμένες πράξεις ὑψηλῆς θυσίας.

Τό μεσημέρι, ὅταν γούριζα, κόσμος καί κακὸ ἦταν στή γειτονιά

μας. Οἱ γερμανοὶ εἶχαν ἀποσυρθεῖ, ὄχι ὅμως κι οἱ χωροφύλακες. Τώρα γίνονταν τὸ γιάγμα ἀπ' τὰ κύματα τῆς φτωχολογιάς καὶ τῶν γύφτων. Ὅμως ποῦ καὶ καὶ ποῦ ἔπεφε κι ἀπὸ κανέναν πυρροβόλι-σμός γι' αὐτὸ ὄλοι τους ἦταν βιαστικοὶ καὶ σκιαγμένοι. Εἶδα γύ-φτο νὰ τρέχει στὴν πλατεία μ' ἕνα ἀδειανὸ σφύρτι στὰ χέρια. Ἄλλον μὲ βιβλία βαριά, κι ἕναν τρίτον μ' ἕνα παντζούρι διαλιμμέ-νο σχεδόν. Τί τὰ ἤθελαν αὐτὰ τὰ πράγματα; Ἀπ' τὸ σπῆτι μας εἶ-χαν βγάλει ὡς καὶ τὶς πόρτες ἀπ' τὸ διαμέρισμα τῶν ἐβραίων. Καὶ μὲ τὴν εὐκαιρία ἔκλεψαν ὄλους τούς γλόμπους καὶ τὰ παραθυρό-φυλλα τῆς σκάλας. Γιὰ χρόνια ἔμπαινε ἀπὸ κεῖ ἡ βροχὴ καὶ τὸ κρύο.

Μπήκα μὲ φόβο στὸ ὀρθάνοιχτο διαμέρισμα. Ἦταν ὀλότελα ξε-γυμνωμένο. Σκουπίδια, χαρτιά, γιομῖδια, ποῦπουλα σκορπισμένα χάμω. Καὶ στὴν κουζίνα τὰ πλακάκια ὄλα ξηλωμένα. Ψάχναν τὰ κτήνη γιὰ τὸ θησαυρό.

Πήγα στὸ μέρος. Ἀπ' τὸ φόβο μου ἴσως εἶχα κολλόπονο δυνα-τό. Πολλὰ βιβλία σχολικά ἦσαν πεταμένα μέσα στὴν μπανιέρα. Τὰ μάζεψα ὄχι χωρὶς κάποια ἐκανοποίηση. Ἀπὸ βιβλία ἤμουν φο-βερά φτωχός. Ἀρκετὰ εἶχαν τὸ ὄνομα τοῦ Ἰζου ἀπάνω.

Μέσα στοῦ Ἰζου τὸ δωμάτιο μονάχα τὸ καφετὶ σιδερένιο κρε-βάτι του εἶχε ἀπομεινεί. Σίγουρα, δὲν τὸ εἶχαν ἀρπάξει γιατί εἶχε πολλὲς σοῦστες σπασμένες. Ὄταν τὸ εἶδα, σὰ νὰ ξαναεἶδα τὸν Ἰζο μπροστά μου. Ἀνέβηκα ἀπάνω καὶ τὸ εἶπα: ἦθελα τὸ κρεβάτι του. Μὲ δυσκολία κατέβηκαν νὰ μὲ βοηθήσουν. Ἦταν ἄλλωστε ὄλοι τους πλαγιασμένοι ἀπ' τὴν πρωινὴ ταρραχὴ. Τὸ ἀνεβιάσαμε, δέσα-με γερὰ τὶς σοῦστες του καὶ κατόπι τὸ ζεματίσαμε γιὰ τοὺς κο-ριούς. Ἄρχισα νὰ κοιμάμαι σ' αὐτὸ ἀπ' τὸ ἴδιο βράδυ, ἀπὸ τότε δηλαδὴ ποῦ ἄρχισαν τὰ μεγάλα μαρτύρια τοῦ Ἰζου.

Κοιμήθηκα σ' αὐτὸ τὸ κρεβάτι γιὰ πολλὰ χρόνια. Ὅλες τὶς χα-ρές — ποιὲς χαρές; — καὶ τ' ἀτέλειωτα μαρτύρια τῆς νιότης μου σ' αὐτὸ τὸ κρεβάτι μόνος κι ἀβοήθητος τὰ ἔχω περάσει. Ἐδῶ μὲ πιάσανε ἀργότερα οἱ ἀγωνίες, οἱ ἀπνίες, οἱ ἰδρώτες, τὰ ἀγχα, καὶ τὸ κρεβάτι ἀπὸ τότε ξαναπῆρε ἀπ' τὰ στριφογυρίσματά μου νὰ

σπάνει. Προσπαθώντας νὰ αὐτοθεραπευτῶ — πράγμα ποῦ θερρῶ πὼς σχεδόν τὸ κατάρφερα — ἀμέριπτες ὀργισαστικὲς σκιηές καὶ συνθέσεις ἔχω στήσει πάνω σ' αὐτό. Μιά ἀόρατη, θαρρεῖς, παρο-σία μ' ἔρχνε σ' ἕνα ἀτέλειωτο ἐρωτικὸ παροξυσμὸ. Κάθε βράδυ καὶ κατὰ ἄλλο, κατὰ καινούργιο καὶ πῶ τολημρό ἦ, στὶς ἐξαιρετι-κὲς περιπτώσεις, νέες παραλλαγὲς στὸ βασικὸ μοτίβο. Ὄταν πα-ράγινε ἐκεῖνο τὸ κακὸ καὶ μπλέχτηκαν ἐρωτισμοί, αὐτοερωτισμοί, διαβάσματα, ἀνέχειες, κρίσεις θρησκευτικὲς, ποῦ μου τὶς δημιούρ-γησαν πρόωρα κατὰ δλέθριοι τύποι, ἔφτασα στὸ σημεῖο ν' ἀποδι-δῶ τὸ κατάντημά μου ἀκόμα καὶ στὸ κρεβάτι τοῦ Ἰζου. Τὸ κατα-ραμένο αὐτὸ κλινάρι εἶχε φάει τὸν Ἰζο, τώρα πῆγαινε νὰ φάει κι ἐμένα.

Προχτές, ἕνας παλιατζῆς ποῦ φέραμε γιὰ νὰ μᾶς ἐλασφρώσει ἀπ' τὶς παλιατσαφρίες μας, ἀρνήθηκε, εὐτυχῶς, νὰ τὸ πάρει. Εἶναι σαράβαλο, εἶπε, δὲν ἀξίζει ὁ κόπος. Αὐτὸ ἔχει συμβεῖ κι ἄλλες φο-ρές: δὲν μπορέσαμε νὰ τὸ ξεφορτωθούμε. Κι ἔτσι τὸ κρεβάτι ἐξα-κολουθεῖ νὰ σκουριάζει στὴν ἀποθήκη μας. Ἐγὼ ὅμως ἄρχισα νὰ σκέφτομαι σοβαρὰ μήπως θὰ πρέπει νὰ τὸ ἐπιδιορθώσω καὶ ν' ἀρ-χίσω νὰ κοιμάμαι καὶ πάλι σ' αὐτό. Εἶναι μάταιο καὶ ἀστεῖο σχε-δὸν νὰ ἐπιμένω νὰ κοιμάμαι σέ διπλὸ κρεβάτι. Δέν ξορκίστηκε ἔτσι καθόλου τὸ κακὸ. Ἄλλον ἀνθρωπο δέν εἶδα νὰ γλυκανασαίνει στὸ πλάι μου. Ἄς ξαναβρῶ τουλάχιστο τὶς φαντασίες μου καὶ τὰ παλιά ὀράματά μου, ὅποια κι ἂν εἶναι. Κάτι εἶναι κι αὐτό.